

**Aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiuteqarnermi atugarisat pitsangorsarnissaat pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut**

(Inatsisartunut ilaasortaq Doris Jakobsen, Siumut)

**Akissuteqaat**

(Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoq)

Aallaqqaasiullugu Naalackersuisut siunnersuuteqartoq qujassuteqarfigissavaat, aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiuteqarnermi atugarisat qanoq isillugit pitsangorsarneqarsinnaanerannik apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuuteqarneranut.

Aningaasaqarnermut isumalluutinullu tunngatillugu piujuartitsinissamik tunngaveqarluni aalisarnerup ineriartortinneqarnissaanut pitsaasunik siunertamullu naleqquttunik tunngavissinneqarnissaanut tamatumalu aalajangiusimaneqarnissaanut qulliunerusutigut pingartitsilluinnartuuvunga. Aappaatigut aningaasaqarnermut tunngatillugu soqutigisat qulakkeerneqarnissaat - maannakkorpiaq – aappaatigullu uumasooqassutsimut tunngatillugu piujuartitsinissamik tunngaveqarluni aalisarnermik imaaliinnarlugit anguniakkatut marluttut imminnut akerleriittutut isigineqarsinnaapput, ingerlaqatigi-issillugit iluaquserniarneqartariaqartut. Pisortat ingerlatsineranni suliarineqartartut ataqatigiissinnerisigut oqimaaqatigiissinneqarnerisigullu taakku marluusut pingartinneqassapput siunissamilu aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerup qulakkeerneqarnissaanut tunngavigineqassallutik.

Qularinngilara uumassusilinnut tunngatillugu siunnersuinerup ICES aamma NAFO aqutugalugit pisakkatta Pinngortitaleriffiup atuisut ilisimasaannik ilallugit siunnersuineranik tapertalerneqartartup takutissagaa aalisakkat ilaat assersuutigalugu soorlu saarullit aarlerinartorsiortut. Malunniuttut tamakku ilungersunartutut isigisariaqarpagut. Siunertaraaralu sapinngisamik uumassusilinnut tunngatillugu siunnersuineq naapertorlugu aalisartunut atugassarititaasut aaqqissuunniartassallugit. Pingaarteqarpoq minnerunngitsumik nunarsuarmioqatigut eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaata uppersarsinnaassammagu maani aalisarnerput piujuartitsinissamik tunngaveqarluni pisarmat.

Nunanut allanut tunngatillugu suliniutit nutaat aallararnerneqartuarput. Tassunga atatillugu pisut marluk taaneqarsinnaapput. Siullermik ”Marine Stewardship Council”, tassani pissutsit soorlu piujuartitsinissamik tunngaveqarneq, uumasut assigiinngiiaartut piujuarmissaatpaasiuminartunillu aalajangiiniartarnerit tunngavigineqarlutik, aalisarnerit Marine Stewardship Councilimit uppersarsaaserneqartassappata. Pitsaassutsimik qulakkeerinnettarnaq tassaniippoq. Kalaallit Nunaanni siunniullugu sulissutigineqarpoq pingaartumik raajarniarnerup MSC-mit uppersarsaaserneqartalernissaa. Uppersarsaasiisalerneq nunanut allanut tunisanik qulakkeerininnissamat nunarsuarmilu niuerfinni unammillersinnaassuseqarnermut pingaarteqarluni alloriarnerussaaq. Taamaammat kajumissaarutigiinnarsinnaavara uagut naalackersuinermik suliallit tungaanniit suleqataasunik attorneqartunik aaqqissuussamik suleqateqarnerput ingerlateqqissagipput sapinngisamik piaartumik angusaqarsinnaajumalluta.

Aappassaannik EU-punioqqutitsilluni aqunneqanngitsunik nalunaarutigineqanngitsunillu aalisarnerup killilersimaarneqarnissaa pillugu malittarisassai 1. januar 2010-mi atuutilersussat kalaallit aalisakkanik nunanut allanut tunisaqartarnerannut annertuumik sunniuteqassapput. Aalisakkanik nunanut allanut tunisat tamarmik ulloq 1. januar 2010-miit nunanut allanut tunisisinnaaneremut uppersarsammik ingiaqateqartinneqartallissapput, taamaassanngippat uagut nammineerluta nunanut EU-mut

ilaasortaasunut siunissami tunisaqartarsinnaajunnaarsinnaagatta. Taamaammat nunani tamalaani malittarisassat kalaallit aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerannut annertuumik killissaliipput, taman-na pisortat ingerlatsineranni aalisarnermilu naleqqussaasoqarnissaanik piumasaqaatitaqarpoq.

Pingajuattut tassunga atatillugu minnerunngitsumik pingaarutilinnik, tassalu atuisunik annertu-nerujartuinnartumik uumasunik aalisakkanillu aalisarpallaarnikkut ulorianartorsiortitaasunik pisiu-majunnaartartunik.

Nalunngilarattaq ukiuni arlaqalersuni aalisartut aningaasaqarnermut tunngatillugu tatisimaneqarma-ta. Qularutiginnigilara aalisarnermik naleqqussaasoqartariaqaleramat ajornartorsiutit annikillisinniarlu-git, aalisarnermi assigiinngitsunik malittarisassalersuinikkut tapertalerneqartariaqartumik. Aalisarne-rit ilaanni aalisarsinnaassuseq annertuallaarpoq tamannalumi aammattaq nunami aalisakkerivinni imminut akilersinnaassutsimut naammassisaqarsinnaassutsimullu sunniussimalluni.

Aalisariutinik ikilisaaneq iliuusissatut atorneqarsinnaassaaq aalisariutinik ikilisaaneq, pingaartumik sinerissamut qanittumi aalisariutinik atorneqartunik taakkumi amerlavallaalersimanerat takuneqar-sinnaammat. Assersuutigalugu Avannaani qaleralinniarnermi aalisariutit isumalluutit nammassinnaa-saannut naleqqussarneqarnissaat pisariaqarpoq. Aalisartut amerlavallaarput, annikippallaanik pisaqartartut.

Kilisaatinut tunngatillugu oqaatigisinnaavara Naalakkersuisut taakku ikilisinneqarnissaannik piler-saaruteqanngimmata, tassami kilisaataatillit nammineeirlutik kilisaatit naleqqussartarmatigit. Kiisalu siusinnerusukku apequtigineqartunut akissutigisara innersuussutigissavara tassani oqaatigi-gakku Naalakkersuisut pilersaaruteqarmata pisassiissutit pillugit arlaannaannulluunniit attuumassu-teqanngitsumik siunnersuisartussamik pilersitsinissamik.

Kalaallit Nunaata EU-mut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaanut tunngatillugu Naalakkersuisut oqaluuserisassaq UKA 2009/24-mut akissutaat innersuussutigissavara. Aalisarnermut tunngasorta-aanut tunngatillugu Naalakkersuisut siuliani akissutigineqartutuulli siunertaqanngillat isumaqatigiis-summik naliliisarluanni annertuumik misissuisoqarnissaanik aallartitsinissaminnut, taamatuttaaq EU-p Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaanerata unitsinneqarneratigit aningaasaqarnermut tunngasut nalilersorneqartissamaarnagit. Isumaqatigiissut maannakkut atuuttoq 2012-ip naanerani naassaaq, naatsorsuutigineqarporlu isumaqatigiissutissap nutaap isumaqatigiinniutigineqarneri 2010-p affaani siullermi aallartinneqassasut. Tassunga atatillugu Naalakkersuisut EU-mut uparuassamaarpat aala-jangersagarpasuit soorlu puisit amiinik EU-mut tuniseqqusiuunnaarneq raajanullu akileraaruseriner-mi aalajangersakkat annertuumik kalaallit avammut niuernerannut sunniuteqartussaammata, inuiaqa-tigiinnullu kalaallinut aningaasaqarnermut tunngatillugu annertuunik kingunerluttussaallutik. Ta-makku saniatigit Naalakkersuisut IWC-mi Kalaallit Nunaannut arfattassiisimaneq pillugu EU-p ata-atsimut isummersimanera naammaginartinnngilluinnarpaat.

Pisarisuukkanut tunngatillugu taakku angallammiitiinnarneqartassapput iginneqartassanatillu. Pisarisuukkat tunineqartarnissaat akornutissaqanngilaq.

Tunifat akii pillugit apeqqummut tunngatillugu akit eqqortuunissaannik oqaluuserinnissagaanni pisariaqassaaq, assigiiaanik paasiuminartunillu atugassaqartitsisoqassasooq, soorlu pitsaassuseq akitigit takuneqarsinnaanngorlugu, tassa pitsaanerpaamik akinik angusaqarsinnaajumalluni. Aalisak-kat angissusii malillugit immikkoortiterlugit akilersuisarneq pitsaassutsimut uuttuutaasinnaavoq aki-nut qaffassaaqataasinnaasoq, tassami angissuseq akimut aalajangiisuussammat kilomut akia kisimi pinnani. Akigissaartitsiumagaanni aalisartunut aalajangiisuulluinnassaaq nukittuunik suleriallaqqis-

sunillu kattuffinnik tunuliaqutaqarnissaq. Kattuffiimmi tamakku tassaammata aalisartut sinnerlugit akinik pitsaasunik isumaqatigiissuteqarnissamut akisussaasut.

Imarsiornermik Ilinniarfiup Paamiuniittup ilinniartitaanerit kilisaatini aalisariutinilu allani inuttanngornissamik siunertallit neqeroortigisarpai. Tassa ilinniartitaanerit atorfissaqartinneqartut kalaallinit naammassisallugit tunngaviatigut periarfissaqarpoq. Soorunalimi tamatigut pisariaqartassaaq ingerlaavartumik misissortassallugu ilinniartitaanissamik neqeroortigineqartut piumasaqaatinut ullumikkut inuttaasunut atuuttunut naleqquttuunersut, taamaammallu kaammattuutigineqaannarsinnaavoq ilinniartitaanerit pisariaqartitat malillugit naleqqussarneqartassasut pitsaanerulersinniarneqartarlutillu, taamaalilluni kalaallit amerlanerusut aalisariutitut inuttanngortarniassammata.

Piniartunngorniat ilinniarfittaavat Uummannamiittoq aallaqqaataani ataatsikkut 15-inik ilinniartoqarsinnaavoq. Ukiuni marlunni tunngaviummik ilinniartooreernermi piniartunngorniat ilinniarfiata pilersaarutigaa ukiumi ataatsimi aappaaluunniit affarmi assersuutigalugu takornariaqarnermut, tunisianik ineriartortitsinermit sanalunnermullu qaavatigut ilinniaqqinnissamut neqeroorteqartarnissani. Siunertaavoq aalisartunut piniartunullu saniatigut isertitaqarfusinnaasunik peqalernissaa. Naliliivunga taamaaliornissaq pisariaqartinneqartoq, taamaalilluni inuussutissarsiut taannattaq nutarteriffigineqarniassammata ilusilersorneqarlunilu, umiatsiaararsortunut piniartunullu nunatsinni tuniniagasunik pilersuisunut iluaqutaasunik.

Ilumoorpoq Naalackersuisuusimasut arlalinnik suleqatigiissitaliortarsimmata isumalioqatigiissitaliorlutillu piniartutut inuussutissarsiornerup ineriartortinneqarnissaanut periarfissanik taamatullu ineriartortitsinissamut periarfissanik assigiinngitsunik piviusunngortitsinnaanermik misissuisussanik. Suliniutit tamakku ilaat arlallit maannakkut ingerlalereerput, ukioq kingulleq misiligitut suliniutaallutik, assersuutigalugu Upernavimmi Ilulissanilu mitit ulluunik katersisarluuni aamma pilersaaruteqartoqarpoqumimmannut ungaluukkiornissamut Kangerlussuarmi ungoorisarnissaq siunertaralugu. Suliniutit allat pisortat ingerlatsivianni suliluarineqarput soqutiginnissinnaasunut saqqummiunneqareernerminni, soorlu eqalunnik suliniut aamma tammajuitsussarsiornermik suliniut. Ilisivarattaq eqalussuarnik suliniut aallartinneqalermat. Suliniut tapersersulersaarpara aningaasaliisoqarnissaanut piumasaqaatit naammassineqarsimassappata..

Inuussutissarsiutigalugu piniarneq pillugu nalunaarummi piumasaqaataavoq inuup minnerpaamik isertitaasa 50 %-ii piniarnermit, aallaaniarnermit aalisarnermillu pissarsiarineqarsimassasut. Taakku saniatigut inuussutissarsiutinit allanit isertitat isertitanut ilanngaasigaanngitsunut tamarmiusunut ilanngunneqarsinnaapput piniarnermit, aallaaniarnermit aalisarnermillu isertitatulli, soorlu tammajuitsussarsiornermit imaluunniit tammajuitsussarsiornermit atatillugu ilisimasortaanermit imaluunniit pinngortitamik ilisimatuussutsimut tunngatillugu ilisimatusarnermit atatillugu sullissinernit.

EU-p puisit amiinik eqqusseqqusiunnaarnera suliaasimavoq Naalackersuisut aalajangersakkap taasuma siullermeerluni saqqummiunneqarneraniilli sakkortuumik akerleralugu sulissutigisimasaat. Inerneraali inerteqqutinngormat immikkut akuersissutitalik, Kalaallit Nunaat Inuit pineqannginnerannut ilanngulluni, taamaalimmat amiutigut EU-p killeqarfiisa iluanni tunineqarsinnaaginnassallutik, tassa Kalaallit Nunaanneersutut uppersaasarneqarsimatillutik. Pisortat sullissiviat, suliffeqarfii, KNAPK ICC-lu peqataatillugit nalunaaqutsersuisarnermik aqqissuussinerit maannakkut suliarineqarput.

Kalaallit Nunaata suliami tassani Canada suleqatigaa, ataatsimoorluni naalackersuinikkut suleriartoqarnissaa siunertaralugu. Naalackersuinikkut suliarineqarpoq paasisitsiniaalluni angalasarnerit Europami illoqarfiit pingaarnersaannut taamatuttaaq Københavnimut, Romamut, Parisimut, Strassbour-

gimut Bruxellesimullu, tamakkununga tunngasuni EU-p naalackersuinikkut ingerlatseriaasia sunniersaralugu. Naalackersuisuusimasut pilersaarutigisimagaluarpaat inuit EU-meersut Kalaallit Nunaanni/ Avannaani pissusiviusunik takusaatillugit tikeraarsarneqarnissaannut qaaqquillutik, taamaaliornikkut tamakku nammineerlutik takusinnaaniassammassuk inuuniarnermi aningaasaqarnermut tunngatillugu puisinniarnep maani nunatsinni qanoq pingaaruteqartiginera. Tamakkuli ajuusaarnaraluartumik unitsinneqarput EU-parlamentimut qinersinermut qinigaaniunermik taamaammallu peqataasinnaanginnermik nalunaarlutikjumasooqanginneranik.

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisutut aalisakkanit pisuussutit nungusaataangitsumik aalisarneqartarnissaat pillugu nunat tamalaat Spaniami ataatsimeersuarneranni peqataaqqammerpunga, tassani oqalugiarninni pingaartillugu oqariartuutigaara aalisakkat uumasullu miluumasut imarmiut imminnut attuumassuteqarnerat, taakkulu nerisaqaqatigiittarneq eqqarsaatigalugu qanoq sunniuteqartarnerat. Tamatuma saniatigut Naalackersuisut siulittaasuat EU-p nunanik issittumiittunik suleqateqarnera, puisit amiisa nalunaaqutsersorneqartalernissaanut piareersarnerit aalisakkanillu nioqutissianik akitsuuteqangitsumik EU-mut eqqussisinnaaneq pillugit EU-mik ataatsimeeqateqarpoq.

Aarleqqutigineqarpoq puisit ikilisarneqangippata, tamakkua aalisarnermi ajornartorsiutaalersinnaanerat taamaasillutillu aalisagaqassutsimut ajornartorsiulersitsisinnaanerat. Apeqquq tamanna akiuminnaappoq, taamaattumillu apeqquq tamanna Atlantikup Avannaani Immami Miluumasut pillugit Ataatsimiittaartoqatigiinnut (NAMMCO) qaqilerneqarpoq, taannalu ukiut arlallit atorlugit aatsaat ilusersorneqarsinnaasalluni. Isumaqaarpunga pisuussutit uumassusillit imminnut sunniuteqaqatigiittu- artartut, soorlu arferit puisillu aalisagaqassutsimut aalisakkanillu qalerualinnut sunniuteqartartut. Pissutsit imaalersimapput arferit puisillu aalisartortatsinnut unammillertunngorsimallutik. Pissutsit taamaannerat EU-p siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aalisarnermi politikikkut soqutigisaanut sunniuteqarsinnaavoq.

Pisuussutit uumassusillit nakkutigineqarnerat aqunneqarnerallu pillugit pilersaarummi nutaami piniartut, aalisartut avatangiisinillu soqutigisallit allat akuutinneqarnerunissaat sulissutigineqarpoq. Pilersaarut Naalackersuisut pisuussutinik uumassusilinnik nammineq aqutsilernissamik kissaateqarneranut naapertuuppoq aammalu qularnangitsumik biologit/siunnersuisartut piniartullu pitsaasumik suleqatigiissinnaaneritut ikorfartuutaassalluni.

Naggataatigut Naalackersuisut sinnerlugit naalackersuisooqatigiinnissamat isumaqatigiissut inner-suussutigissavara, tassani allassimasut malillugit Naalackersuisut sulissutiginiarmassuk pinngortitamit pisuussutitsinnik nammineq pilersornitta annertusarnissaa, tassunga ilanngullugit uumasut miluumasut imarmiut, kiisalu uumasut aalajangersimasut pillugit nalunaarutit aqunneqarnerisa nalilersuiffigineqaqqinnissaat, taamaasiornikkut piniarnermut tunngatillugu sakkut atortullu eqqarsaatigalugit maleruagassat naleqqussarneqarnissaanik kissaatit naammassineqarsinnaaqqullugit.

Taamatut oqaaseqarlunga neriuppunga Inatsisartut kingunissalimmik oqallikkumaartut.